

پیشگفتار

هنگامی که پرتو درخشان آیین مقدس اسلام، با معارف شکوفا و پر بار و بالنده و الهی، سراسر جهان ظلمانی را روشن ساخت و مسلمانان متفکر و جویندگان حقیقت و کمال انسانی را از چشمه زلال دانش و معرفت سیراب کرد، همگان را برانگیخت که از جوانب و جنبه‌های گوناگون، در باب توحید و شناخت حق و راههای وصول به حقیقت مطلق و غایت و نهایت وجود بیندیشند؛ بدین روی از حق تعالی و قرآن کریم و احادیث و اقوال و سیرت نبوی و پیشوایان دین کمک گرفتند و اندیشه عالی خداشناسی و سیر و سلوک طریق معرفت را رشد دادند و پروردند و آن را به صورت مکتبی پر ارج و بسیار بزرگ و پهناور درآوردند و شیوه حرکت و سیر در راه تعالی و تکامل انسانیت را آموختند.

این اندیشه تابناک و این سیر و سلوک، یک مکتب فکری و علمی به وجود آورد که آن را عرفان نامیدند و راه و رسم و طریقت را تصوف نام نهادند.

یکی طریقه و راه است و دیگری تفکر و خودشناسی و حق را شناختن و به حقیقت رسیدن؛ یکی راه و رسم مریدی و مرادی دارد و تعلیم و تعلم و صورت و قال و احوال، و دیگری دریافت و ادراک دارد و اشراق و وصول به معنی و کمال.

عرفان اسلامی به کلی جنبه مثبت و پویا دارد؛ عارف می‌اندیشد و به سوی کمال می‌رود و دیگران را رهبری می‌کند؛ در عرفان اسلامی علم و دین و تقوا و اشراق و عشق به خدا و کمال مطلق یکجا جلوه می‌کند و شور و مستی و کشش و کوشش می‌آورد.

صوفیان و عارفان دانشمند و پارسایان روشن بین ایرانی و بزرگان جهان اسلام، با استفاده از علوم و معارف اسلامی و قرآن و احادیث، عرفان و تصوف را تدوین

کردند و بحثها و گفتگوها و عبارات زیبا و دل‌انگیز در کتابها و آثار خود گنج‌نیدند که بسیاری از آنها مخصوصاً در نظم و نثر فارسی، از شاهکارهای علمی و ادبی و عرفانی ایران و جهان است.

این کتاب که آن را «مبانی عرفان و تصوف» نام نهاده‌ایم، حکایتی و روایتی است مختصر از اندیشه‌ها و آثار متصوفه و عرفای بزرگ ایران و جهان اسلام؛ و چون کتاب برای تدریس در دانشکده‌ها تألیف شده، مطالب را خلاصه و موجز نوشته‌ایم و خصوصاً به جنبه‌های مثبت تصوف و عرفان بیشتر توجه داشته‌ایم؛ اما برای اینکه کتاب نفع عام‌تری داشته باشد، به مآخذ و منابع بسیار اشاره کرده و کتاب‌شناسی عرفان و تصوف را در پایان کتاب آورده‌ایم. امید است این تألیف، دانش‌پژوهان و اهل ذوق و ادب و عرفان را به کار آید و دانشمندان و پژوهشگران، در آن به دیده‌ی اغماض نگرند و از سهوهای آن چشم پوشند.

از سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت) که این تدوین و تألیف را سبب شده و وسایل چاپ و انتشار آن را فراهم آورده‌اند، سپاسگزار است و توفیق همه‌ی خدمتگزاران به دین و دانش و فرهنگ را از خداوند بزرگ مسئلت دارد.

دکتر ضیاءالدین سجادی

خرداد ماه 1372 شمسی